

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi

Publicēts: 23.08.2020.

Atjaunināts: 21.04.2022.

Sociālo pakalpojumu veidus, pakalpojumu sniegšanas principus un saņemšanas kārtību Latvijā regulē Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (turpmāk – Likums). Likums nosaka atbildības sadalījumu starp valsti un pašvaldībām iedzīvotāju nodrošināšanā ar sociālajiem pakalpojumiem.

Valsts finansē ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus:

pilngadīgām neredzīgām personām un personām ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem (ar I un II grupas invaliditāti), kurām funkcionālo traucējumu smaguma pakāpes un aprūpes līmeņa dēļ nepieciešams saņemt pakalpojumu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā;

bērniem ar smagiem un ļoti smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai bērniem ar smagiem un ļoti smagiem fiziskās attīstības traucējumiem, kā arī bērniem ar kombinētiem smagiem un ļoti smagiem garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem vecumā līdz četriem gadiem, kuriem funkcionālo traucējumu dēļ nav iespējams nodrošināt aprūpi ģimenē, pie aizbildņa vai audžuģimenē;

bērniem ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem vecumā no četriem līdz 18 gadiem, kuriem funkcionālo traucējumu smaguma pakāpes dēļ nav iespējams nodrošināt aprūpi ģimenē, pie aizbildņa vai audžuģimenē;

bāreņiem vecumā līdz diviem gadiem — uz laiku, līdz tiek uzsākta aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē, bet kopumā ne ilgāk kā sešus mēnešus, šajā periodā neieskaitot bērna adopcijas procesu, ja tas uzsākts pirmo sešu mēnešu laikā kopš bērna ievietošanas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā;

bez vecāku gādības palikušiem bērniem vecumā līdz diviem gadiem — uz laiku, līdz bērns atgriežas ģimenē vai tiek uzsākta viņa aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē, bet kopumā ne ilgāk kā sešus mēnešus, šajā periodā neieskaitot bērna adopcijas procesu, ja tas uzsākts pirmo sešu mēnešu laikā kopš bērna ievietošanas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Valsts finansētu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšana primāri tiek organizēta valsts dibinātās institūcijās un līgumslēdzējās iestādēs, kurām deleģēts valsts pārvaldes uzdevums - ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšana pilngadīgām personām ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem (ar 1. un 2. invaliditātes grupu), un, tikai tad, ja vietu skaits minētajās iestādēs ir nepietiekams, publiskā iepirkuma kārtībā tiek slēgti līgumi par pakalpojumu sniegšanu ar citiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem (valsts, pašvaldību vai privātpersonu dibinātiem).

Savukārt pašvaldības saskaņā ar Likuma 9.panta pirmo daļu nodrošina iespēju saņemt personas vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus tām personām, kuras pašvaldības administratīvajā teritorijā ir deklarējušas savu dzīvesvietu, t.sk. ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Pašvaldības, kuras nav izveidojušas nepieciešamos sociālo pakalpojumu sniedzējus, slēdz līgumus ar citiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem savā teritorijā vai ar citām pašvaldībām par sociālo pakalpojumu sniegšanu un samaksu. Šie pakalpojumi pilnībā vai daļēji tiek finansēti no pašvaldības budžeta.

Tiesības saņemt pašvaldību finansētus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus ir:

bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem no 2 līdz 18 gadu vecumam, ja nav iespējams nodrošināt viņu aprūpi un audzināšanu audžuģimenē vai pie aizbildņa;

bērniem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, ja nepieciešamais pakalpojuma apjoms pārsniedz aprūpei mājās vai dienas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā noteikto apjomu;

pensijas vecuma personām un personām ar funkcionāliem traucējumiem, ja nepieciešamais pakalpojuma apjoms pārsniedz aprūpei mājās vai dienas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā noteikto apjomu.

Lai saņemtu sociālās aprūpes pakalpojumu, persona vai viņas likumiskais pārstāvis (ja pakalpojums nepieciešams bērnam) vēršas pašvaldības sociālajā dienestā (turpmāk - sociālais dienests) un iesniedz:

iesniegumu, kurā norāda problēmu un tās vēlamu risinājumu;

informāciju par personas vai viņas likumīgo apgādnieku gūtajiem ienākumiem;

ģimenes ārsta izsniegtu izziņu par personas veselības stāvokli, kurā norādīts(-i) funkcionālo traucējumu veids(-i) un akūtas infekcijas (piemēram, plaušu tuberkuloze aktīvajā stadijā, akūtas infekcijas slimības) pazīmes (ja tādas ir), kas var ietekmēt sociālo pakalpojumu sniegšanas kārtību. Izziņā papildus norāda rekomendācijas aprūpei un profilaksei, ja persona vēlas saņemt aprūpi mājās (tai skaitā drošības pogas pakalpojumu), pakalpojumu grupu mājā (dzīvoklī), pusceļa mājā, dienas aprūpes centrā, specializētās darbnīcas pakalpojumu, īslaicīgās sociālās aprūpes jeb atelpas brīža pakalpojumu vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā;

psihiatra atzinumu par personas psihisko veselību un speciālajām (psihiatriskajām) kontrindikācijām sociālo pakalpojumu saņemšanai (Ministru kabineta 2019.gada 2.aprīļa noteikumu Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības

saņemšanu" (turpmāk – MK noteikumi Nr.138) 1. pielikums (attiecināms tikai uz personām ar garīga rakstura traucējumiem, ja tās vēlas saņemt aprūpi mājās (tai skaitā drošības pogas pakalpojumu), pakalpojumu grupu mājā (dzīvoklī), pusceļa mājā, dienas aprūpes centrā, specializētās darbnīcas pakalpojumu, īslaicīgās sociālās aprūpes jeb atelpas brīža pakalpojumu vai pakalpojumu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā);

invaliditāti apliecinoša dokumenta kopiju, ja ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumus sociālās aprūpes institūcijā vēlas saņemt persona ar invaliditāti;

kā arī citus dokumentus atbilstoši attiecīgā sociālā pakalpojuma veidam.

Pašvaldības sociālais dienests (turpmāk – SD) Sociālais dienests mēneša laikā pēc minēto dokumentu saņemšanas veic šādas atbilstošas darbības:

izvērtē personas sociālo situāciju, ja nepieciešams, apmeklē personu dzīvesvietā vai atrašanās vietā un vienojas par sociālo problēmu, kuras risināšanai nepieciešams atbalsts;

uzsāk risku izvērtējumu ģimenē ar bērniem, kurā ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi;

veic personas fizisko un garīgo spēju izvērtējumu un aprūpes līmeņa noteikšanu personām ar ierobežotām pašaprūpes spējām atbilstoši MK noteikumu Nr.138 2. vai 3. pielikumā norādītajiem kritērijiem vai atbalsta intensitātes skalas metodikai (*ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu persona var saņemt, ja tai ir noteikts 3. vai 4. aprūpes līmenis*)

izvērtē nepieciešamību izstrādāt individuālo sociālās aprūpes vai sociālās rehabilitācijas plānu;

novērtē personas un tās ģimenes locekļu, kā arī apgādnieka (ja pienākums maksāt par pakalpojumu ir arī apgādniekam) maksātspēju, aizpildot normatīvajā aktā par mājāsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu noteikto iztikas līdzekļu deklarācijas daļu par ienākumiem. Ja persona vēlas saņemt aprūpes mājās pakalpojumu, vērtē personas iespēju maksāt par pakalpojumu no pabalsta invalidam, kuram nepieciešama īpaša kopšana;

pieņem lēmumu par sociālā pakalpojuma piešķiršanu, par personas uzņemšanu rindā sociālā pakalpojuma saņemšanai vai par atteikumu piešķirt sociālo pakalpojumu vai uzņemt rindā un rakstiski informē personu par pieņemto lēmumu, kā arī šo noteikumu 34. punktā minētajā gadījumā (*ja ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā dzīvojoša persona ar smagiem garīga rakstura traucējumiem vēlas mainīt sociālās aprūpes pakalpojumu institūcijā pret sociālās aprūpes pakalpojumiem dzīvesvietā*) par pieņemto lēmumu informē arī institūcijas vadītāju;

nosūta sociālā pakalpojuma saņemšanai nepieciešamos dokumentus sociālā pakalpojuma sniedzējam vai Sociālās integrācijas valsts aģentūrai, ja sociālo pakalpojumu pilnībā vai daļēji nodrošina par valsts budžeta līdzekļiem.

Sociālās integrācijas valsts aģentūra (<http://www.siva.gov.lv/socialie-pakalpojumi.html>) pieņem lēmumu par valsts finansēto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršanu, par personas uzņemšanu rindā sociālā pakalpojuma

saņemšanai personas dzīvesvietai tuvākajā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai personas iesniegumā norādītajā institūcijā vai par atteikumu sniegt pakalpojumu, ja nav ievērotas MK noteikumos Nr.138 noteiktās prasības.

Saskaņā ar Likuma 17.panta pirmo daļu: sociālos pakalpojumus Likumā minētajos gadījumos drīkst sniegt tikai tāds sociālo pakalpojumu sniedzējs, kas atbilst Ministru kabineta noteiktajām prasībām un ir reģistrēts Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Statistiskos datus par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu Latvijā iesakām meklēt - <https://www.lm.gov.lv/lv/gada-dati>.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 20. panta trešajā daļā noteikto ir šādi aprūpes līmeņi:

pirmais aprūpes līmenis — personas fiziskās vai garīgās spējas ir mēreni ierobežotas. Persona spēj un prot veikt pašaprūpi atbilstoši savām vajadzībām un savam veselības stāvoklim; nepieciešams minimāls personāla atbalsts noteiktu stundu skaitu nedēļā. Sociālās aprūpes pakalpojuma sniedzējs nodrošina ārstniecības personas noteikto klienta uzraudzību;

otrais aprūpes līmenis — personas fiziskās vai garīgās spējas ir mēreni vai smagi ierobežotas. Persona spēj un prot veikt pašaprūpi atbilstoši savām vajadzībām un savam veselības stāvoklim, bet ir iespējama spēju vai prasmju pazemināšanās; nepieciešams neliels personāla atbalsts ikdienā. Sociālās aprūpes pakalpojuma sniedzējs nodrošina ārstniecības personas noteikto klienta uzraudzību un novēro funkcionālo traucējumu izmaiņas;

trešais aprūpes līmenis — personas fiziskās vai garīgās spējas ir smagi ierobežotas. Personas spēja veikt noteiktas pašaprūpes darbības ir traucēta; nepieciešams regulārs personāla atbalsts ikdienā. Sociālās aprūpes pakalpojuma sniedzējs nodrošina ārstniecības personas noteikto klienta uzraudzību un novēro funkcionālo traucējumu izmaiņas;

ceturtais aprūpes līmenis — personas fiziskās vai garīgās spējas ir ļoti smagi ierobežotas, izteikta pašaprūpes spēju nepietiekamība, persona pilnībā aprūpējama un uzraugāma visu diennakti. Sociālās aprūpes pakalpojuma sniedzējs nodrošina ārstniecības personas noteikto klienta uzraudzību un novēro funkcionālo traucējumu izmaiņas.

Samaksa par sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem

Likums nosaka, ka: klientam vai viņa apgādniekam ir pienākums samaksāt par saņemto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Ja klients vai viņa apgādnieks nespēj samaksāt par pakalpojumu, tā izmaksas tiek segtas no pašvaldības budžeta Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Kārtību, kādā samaksa veicama nosaka Ministru kabineta 2003. gada 27. maija noteikumi Nr.275 "Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu samaksas kārtība un kārtība, kādā pakalpojuma izmaksas tiek segtas no pašvaldības budžeta". Saskaņā ar minēto noteikumu 5.punktu, ja klienta ienākumi nav pietiekoši, lai segtu pakalpojuma izmaksas, tad samaksu veic apgādnieks. Pēc pakalpojuma samaksas paliek apgādnieka ģimenes rīcībā, nedrīkst būt mazāki par summu, kura aprēķināta, reizinot valstī noteikto minimālo algu ar šādu koeficientu:

par vienas personas ģimeni - 1,0;

par katru nākamo apgādnieka ģimenes locekli - 0,5.

Trūcīgas personas no samaksas par aprūpes pakalpojumiem ir atbrīvotas.

Pašvaldība atbilstoši finansiālajām iespējām var noteikt klientam citu (labvēlīgāku) samaksas kārtību par pakalpojumu, iekļaujot šos nosacījumus pašvaldības saistošajos noteikumos.

Prasības ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas nodrošina mājokli, sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, ja nav iespējams nodrošināt viņu aprūpi un audzināšanu audžuģimenē vai pie aizbildņa, pensijas vecuma personām un invalīdiem ar redzes vai fiziska rakstura traucējumiem, ja nepieciešamais pakalpojuma apjoms pārsniedz aprūpei mājās vai dienas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā noteikto apjomu, kā arī bērniem invalīdiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem un pilngadīgām personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem, kurām nav nepieciešama atrašanās specializētā ārstniecības iestādē un kuru stāvoklis neapdraud apkārtējos, ja nepieciešamā pakalpojuma apjoms pārsniedz aprūpei mājās, dienas aprūpes centrā vai grupu mājā (dzīvoklī) noteikto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma apjomu.

Prasības ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem ir noteiktas *Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumos Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem"*). Saskaņā ar minētajām prasībām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija nodrošina:

diennakts uzraudzību un individuālu atbalstu atbilstoši nepieciešamībai;

kvalitatīvu klienta vecumam, veselības stāvoklim un uztura normām atbilstošu ēdināšanu vismaz četras reizes dienā;

palīdzību pašaprūpē vai ķermeņa aprūpē atbilstoši nepieciešamībai;

kognitīvo spēju uzturēšanu vai attīstīšanu;

prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības;

dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apavus individuālai lietošanai;

istabas aprīkojuma un iekārtojuma atbilstību klienta vecumam un funkcionālajam stāvoklim;

mīksto inventāru (piemēram, gultas piederumus, veļu, dvieļus), higiēnas un mazgāšanas līdzekļus;

nepieciešamos tehniskos palīg līdzekļus atbilstoši normatīvajiem aktiem par nodrošināšanu ar tehniskajiem palīg līdzekļiem un sedz klienta līdzmaksājumu, ja nepieciešams. Tehniskos palīg līdzekļus, ko var izmantot vairāki klienti vai ar kuriem tiek aprīkotas koplietošanas, sadzīves vai nodarbību telpas, pilngadīgo aprūpes institūcija iegādājas par pilngadīgo aprūpes institūcijas budžeta līdzekļiem.

reģistrāciju pie ģimenes ārsta, kā arī atbalstu ārstniecības personas nozīmētā ārstēšanās plāna izpildē;

brīvā laika aktivitātes un relaksējošas nodarbības, kā arī pastaigas svaigā gaisā;

klientu informēšanas un izglītošanas pasākumus atbilstoši nepieciešamībai;

sociālā darba speciālistu konsultācijas atbilstoši nepieciešamībai;

darba prasmju saglabāšanu, atjaunošanu vai apgūšanu personām darbības vecumā;

sociālo pakalpojumu satura un apjoma plānošanu un nodrošināšanu atbilstoši klienta vajadzībām;

skaidrojumu par klientam sniedzamā sociālā pakalpojuma mērķiem, apjomu un saņemšanas regularitāti, nepieciešamajām izmaiņām, mainoties klienta funkcionālajam stāvoklim vai citiem apstākļiem;

klienta ģimenes vai māsājniecības locekļu iesaistīšanu sociālā pakalpojuma sniegšanas procesā, ja tas ir nepieciešams, izņemot gadījumus, ja tas nav klienta interesēs;

ar klientu saistītās informācijas iegūšanu, lietošanu un glabāšanu atbilstoši ierobežotas pieejamības informācijas statusam un fizisko personu datu aizsardzības prasībām;

klienta privātās dzīves neaizskaramības ievērošanu, u.c. prasības.

Minētajām institūcijām ir jānodrošina klienta privātās dzīves neaizskaramība un ar klientu saistītās informācijas iegūšana, lietošana un glabāšana atbilstoši ierobežotas pieejamības informācijas statusam.

Valsts finansēto ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzēji:

LM pakļautībā esošie valsts sociālās aprūpes centri:

[VSAC "Rīga"](#)

[VSAC "Zemgale"](#)

[VSAC "Kurzeme"](#)

[VSAC "Latgale"](#)

 Valsts sociālās aprūpes centru (VSAC) vietu skaits uz 01.01.2022.

 Valsts finansēto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzēji 2022.- 2024.

<https://www.lm.gov.lv/lv/ilgstosas-socialas-aprupes-un-socialas-rehabilitacijas-pakalpojumi>